

Nr 539

Av herr Munktel m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen.

På kriminalpolitikens område har man i Sverige under de senaste decennierna bedrivit en både till sin principiella räckvidd och sina praktiska konsekvenser ytterst betydelsefull reformverksamhet. Hand i hand med en modernisering av straffrättens juridisk-tekniska utformning har gått en strävan att finna nya vägar till en differentiering och effektivisering av det straffrättsliga reaktionssystemet.

Detta ur humanitär synpunkt ytterst angelägna reformarbete inleddes redan mot slutet av 1920-talet. Sålunda tillkom den 22 april 1927 lagar om förvaring och internering, den 15 juni 1935 en lag om ungdomsfängelse, den 13 mars 1937 en ny lag om tvångsuppfostran, den 9 april 1937 en lag om verkställighet av bötesstraff och den 18 juni 1937 en ny lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Ytterligare är särskilt att nämna de nya lagarna om villkorlig dom den 22 juni 1939 och om villkorlig frigivning den 18 september 1943 samt lagarna den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, den 22 juni 1945 om ändring av strafflagens 5 kap. (de s. k. tillräknelighetsbestämmelserna), den 21 december 1945 om verkställighet av frihetsstraff samt den 30 juni 1947 angående upphävande av lagen om tvångsuppfostran, vilken i visst avseende kompletterades av lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, enligt vilken lag behandlingen av lagöverträdare i åldern 15—17 år förutsattes i regel skola ankomma på de barnavårdande samhällsorganen.

Detta partiella reformarbete har nyligen nått sin avslutning genom att strafflagberedningen vid slutet av förra året avlämnat sitt slutbetänkande, innehållande bl. a. förslag till en fullständig skyddslag, innefattande alla de särskilda påföljderna för brott.

Förslaget fullföljer de tidigare strävandena att anpassa samhällets reaktioner mot brott icke blott efter brottets art utan även efter den brottsliges personlighet, att utforma påföljderna — särskilt för de unga lagöverträdarna — så att en effektiv resocialiserande behandling kan sättas in redan vid de första yttringarna av kriminalitet samt att i vidgad omfattning utnyttja socialvårdens behandlingsresurser även för andra lagöverträdare än det yngsta brottslingsklientelet.

Till det omfattande lagförslaget torde riksdagen i sinom tid få taga ståndpunkt. Det står emellertid redan nu klart, att en omfattande organisatorisk upprustning av kriminalvården, på både anstaltsväsendets och den öppna vårdens område, är en oundgänglig förutsättning för att de nya metoder för brottslighetens bekämpande som reformprogrammet innehåller skola krönas med framgång. Även brottslighetens oroväckande stegring, särskilt inom de allt större yngsta åldersklasserna, ställa ökade krav på kriminalvårdens resurser. Fångvårdens och barnavårdens aktuella svårigheter göra dessa krav än mer påträngande och försvåra planeringen på längre sikt.

Under reformarbetets gång har det kommit att framstå allt klarare att förutsättningarna för att reformerna skola kunna leda till verkligt avgörande och bestående resultat äro dels att ansträngningarna inriktas och planmässigt utvecklas efter en klart fattad målsättning, byggd på en allmän överblick över och mera djupgående kunskaper om brottslighetens omfattning samt fördelning på brottstyper, åldersklasser, på land och stad, på första-gångsbrottslingar och recidivister o. s. v. På grund av de sålunda vunna kunskaperna har man att nalkas det centrala problemet om kriminalitetens orsaker av individuell och social natur samt de viktiga frågorna om olika brottspåföljders och behandlingsformers verkningar och möjligheterna att förutse brottsliga individers sociala prognos, d. v. s. den större eller mindre sannolikheten för att olika åtgärder att återföra dem till ett laglydigt liv skola lyckas. De sålunda angivna forskningsuppgifterna ankomma nande i den internationella diskussionen.

Det har under de senaste åren blivit alltmer erkänt att en fast organisation av den kriminologiska forskningen i sedvanliga akademiska former ej längre kan uppskjutas. I själva verket är vårt land härutinnan sämre lottat än de flesta med oss jämförda kulturländer. Detta är desto mera beklagligt som vårt ovan skildrade kriminalpolitiska program måste betecknas som synnerligen framstegsvänligt och har tilldragit sig berättigat erkännande i den internationella diskussionen.

En närmare redogörelse för denna frågas läge synes här överflödigt, då riksdagens uppmärksamhet vid flera tillfällen fästs på detta angelägna vetenskapliga upprustningsbehov. Vi hänvisa här endast till herr Munktells interpellation den 9 februari 1954 och justitieministerns svar å densamma den 14 december 1954 samt till allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15 vid 1955 års riksdag och nr 22 vid 1956 års riksdag och där redovisade remissyttranden.

Frågan om inrättandet av en kriminologiprofessur har nu aktualiserats genom propositionen nr 86 till årets riksdag angående omläggning av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. På grundval av juristutbildningskommitténs år 1953 avgivna och av uiversitetskanslern överarbetade förslag ha i år särskilda utredningsmän den 8 februari avgivit en pro-

memoria i ärendet, vilken i väsentliga delar ligger till grund för nämnda proposition. Utredningsmännen upptaga i något förändrat och preciserat skick det förslag till inrättande från och med budgetåret 1958/59 av en professur i kriminologi vid Stockholms högskola, som framställts av juristutbildningskommittén och tillstyrkts av alla berörda remissinstanser samt biträts i kanslerns förslag.

Utredningsmännen anföra härom följande:

»I anknytning till ämnet straffrätt i juris kandidatexamen skall undervisning ges i kriminologi. Det har föreslagits, att en professur i kriminologi skall knytas till den juridiska fakulteten i Stockholm. Det är naturligt att professuren främst skall avse de rätts- och samhällsvetenskapliga fälten inom kriminologien. Det skulle icke vara fråga om att förvärva en person som inriktat sig på medicinsk forskning om brottsligheten. Intresset av sådan forskning är för övrigt delvis tillgodosett genom den professur i rättspsykiatri som finnes vid karolinska mediko-kirurgiska institutet. Även ämnet socialmedicin har viss beröring med kriminologien, och enligt den nya planen för läkarutbildning skall professorer i socialmedicin tillkomma vid samtliga medicinska fakulteter från och med budgetåret 1958/59.

Den viktigaste forskningsuppgiften för den blivande professorn i kriminologi bör avse brottslighetens orsaker. Jämsides härmed torde hans forskning inriktas på olika behandlingsmetoder och deras effekt samt på frågan om brottets utbredning i samhället och dess utvecklingstendenser. Det är icke nödvändigt att räkna med att professuren kommer att besättas med en forskare som inriktat sig enbart på kriminologisk forskning. Erfarenheter från närliggande forskningsfält är för övrigt av värde. För professuren bör vara meriterande — utöver forskning inom den centrala kriminologien — forskning i straffrätt och kriminalpolitik samt sociologisk forskning som berör de socialt missanpassade.»

Detta förslag har ej f. n. biträts av departementschefen i nämnda proposition. Skälet härtill anges vara att inrättandet av professuren icke har nödvändigt samband med den föreslagna reformen av den juridiska och samhällsvetenskapliga utbildningen. Departementschefen tillägger emellertid (s. 89), att det synes honom »mycket angeläget att brottets orsaker och närliggande spörsmål blir föremål för intensivare forskning, varigenom också undervisningen kan förbättras». Det tillägges att frågan om professurens inrättande bör upptagas till prövning i samband med behandlingen av högskolans ordinarie petita.

Naturligtvis måste den positiva inställning till den kriminologiska forskningens organiserande, varom detta uttalande bär vittne, hälsas med tillfredsställelse. Av flera skäl är det emellertid beklagligt att Kungl. Maj:t icke redan nu velat taga det avgörande steget i ett angeläget ärende, som synes slutligt förberett och utrett. Vi se oss därför föranlåtna att motionsvägen framföra kravet att frågan redan vid årets riksdag får sin slutliga lösning.

Ett viktigt skäl är först och främst att varje uppskov härmed innebär att påbörjandet av erforderlig forskning rörande aktuella och för samhället

allvarliga brottslighetsproblem fördröjes. Dylik forskning är ju alltid en vetenskaplig uppgift av komplicerad och tidskrävande natur. Det är synnerligen angeläget att de rent organisatoriska förberedelser, som skapandet av en akademisk institution för med sig, göras undan så snart som möjligt. Dessa förberedelser kunna påbörjas så snart ett bindande principbeslut föreligger om professurens inrättande. Detta gäller även i viss utsträckning planerandet av bestämda kriminologiska undersökningar samt förvärvandet av unga vetenskapsidkare, som kunna intresseras för dessa arbetsuppgifter.

Som ytterligare skäl för att beslut utan dröjsmål fattas om professurens inrättande få vi anföra följande. Departementschefens uttalande att tjäns- tens inrättande icke har nödvändigt samband med utbildningsreformen är riktigt, såtillvida som undervisningen i kriminologi provisoriskt kan ordnas genom särskilda kursgivare. I propositionen antydes också att detta för Stockholms högskolas vidkommande är tänkt som ett arrangemang »tills vidare». På längre sikt är det emellertid knappast försvarligt att anförtro denna undervisning åt personer som icke ha eller ha haft anknytning till vetenskapligt bedriven forskning inom de rätts- och samhällsvetenskapliga fälten av kriminologien. Genom upprättandet av åtminstone en lärostol i ämnet för riket kan utbildningen av vetenskapligt skolade lärarkrafter för kursundervisning tillgodoses, något som är av betydelse ej blott för universitet och högskolor utan även för andra utbildningsvägar, t. ex. vid socialinstitut, vid särskilda utbildningskurser för kriminalvårdsmän, brottmålsjurister o. s. v.

Under hänvisning till det sagda få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära, att förslag om inrättande från och med budgetåret 1958/59 av en professur i kriminologi jämte tillhörande institution vid Stockholms högskola, allt i enlighet med den av utredningsmännen utarbetade, till Kungl. Maj:t överlämnade promemorian, framlägges inför nästa års riksdag i samband med yrkande av anslag till högskolan för nämnda budgetår.

Stockholm den 20 mars 1957

Henrik Munktell

Ture Königson

Einar Gustafsson

i Mem